

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В ОРГАНАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

У статті проведений теоретичний аналіз змісту поняття «принцип діяльності», визначені ознаки принципів публічного адміністрування та надано базове визначення терміну «принципи публічного адміністрування в органах Національної поліції України». Автором здійснено класифікацію зазначених принципів та розглянутий зміст інституціональних (загальних) принципів публічного адміністрування в органах Національної поліції України.

Ключові слова: Національна поліція, публічне адміністрування, принципи публічного адміністрування.

В статье проведен теоретический анализ содержания понятия «принцип деятельности», определены признаки принципов публичного администрирования, и представлено базовое определение термина «принципы публичного администрирования в органах Национальной полиции Украины». Автором осуществлена классификация указанных принципов и рассмотрено содержание институциональных (общих) принципов публичного администрирования в органах Национальной полиции Украины.

Ключевые слова: Национальная полиция, публичное администрирование, принципы публичного администрирования.

The article analyzes the content of the concept of "the principle of activity", identifies the principles of public management, and provides a basic definition of the term "principles of public management in the bodies of the National Police of Ukraine." The author classifies these principles and considers the content of institutional (general) principles of public management in the bodies of the National Police of Ukraine.

Key words: National police, public management, principles of public management.

Вступ. Здійснення управлінських процесів в усіх сферах суспільного життя вимагає їх належної організації та визначення певних меж дій посадових і службових осіб. Публічне адміністрування в органах Національної поліції України як системна, владно-розпорядча, управлінська діяльність також підпорядковується відповідним правилам її організації та проведення, які у науковій літературі, здебільшого, отримали назву «принципи».

Безумовно, публічне адміністрування в органах Національної поліції має власні основоположні начала, основи, правила, відповідно до яких уся його система має функціонувати для виконання завдань поліції, визначених чинним законодавством країни: надання поліцейських послуг з питань захисту прав і свобод громадян, забезпечення публічної безпеки та порядку, протидія злочинності, надання допомоги особам, які її потребують.

Разом з тим, аналіз наукової літератури та нормативно-правових актів держави дає змогу зробити висновок, що зміст та перелік принципів публічного адміністрування суттєво різняться у залежності від точки зору науковців та суб'єктів законодавчої ініціативи, що являють собою різні напрями управлінської науки, а отже, обрана тема публікації набуває відповідної актуальності та своєчасності.

Питанням аналізу принципів державного та публічного управління, а також публічного адміністрування у різних сферах суспільного життя та у системі колишньої міліції були присвячені наукові праці О.М. Бандурки, Ю.В. Ковбасюка, Н.М. Мельтюхової, В.В. Сокурєнка, С.І. Чер-

нова [1-5], натомість принципи публічного адміністрування в органах Національної поліції України, як основоположні начала цієї діяльності, спрямованої на виконання законодавства України, підготовку, прийняття та реалізацію управлінських рішень, оптимізацію її управлінських структур ще не були належним чином розглянуті у сучасній правовій літературі.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз поняття «принципи публічного адміністрування в органах Національної поліції», здійснення їх класифікації, та дослідження змісту інституціональних (загальних) принципів публічного адміністрування.

Результати дослідження. Вважаємо доцільним на початку нашого дослідження визначитися зі змістом базового терміну «принцип» та його адаптацією, відповідно до сфер управління і адміністрування. Згідно з енциклопедичною літературою та словниковими виданнями, принцип це: 1) основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії і т. ін.; 2) особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось [6, с. 1125].

Стосовно сфери державного управління у науковій літературі ми можемо знайти наступні його визначення:

– це керівні правила, що відбивають зміст законів і закономірностей та мають бути закріплені у нормативно-правових документах та використовуватися у науковій і практичній діяльності фахівців з управління [7, с. 68];

– це основні, вихідні положення, на яких ґрунтується і функціонує управлінська діяльність, і які можуть бути сформульовані у вигляді певних правил, закріплених правом [8, с. 74];

– це вимоги до системи, структури, організації і процесу управління, напрями й межі прийняття управлінських рішень [2, с. 109].

Стосовно процесу публічного адміністрування його принципи тлумачать як:

– керівні правила, що відбивають зміст законів і закономірностей і мають бути закріплені у нормативно-правових документах та використовуватися у науковій та практичній діяльності фахівців з управління [5, с. 10];

– основні положення управлінської діяльності. Суттєвою особливістю принципів публічного адміністрування є закріпленість їх у більшості правових норм. Правове закріплення принципів надає їм більшу конкретність і стійкість в управлінських відносинах [9, с. 13].

Отже, підсумуємо, що принципи публічного адміністрування (державного управління) у наукових працях мають наступні ознаки:

1) це певні керівні правила, ідеї, основи управлінського процесу, які відображають об'єктивні закономірності розвитку суспільства і держави;

2) зазначені правила можуть бути закріплені у нормативно-правових актах держави. У деяких випадках ця вимога є обов'язковою, у цьому випадку вони виступають правовими вимогами, обов'язковими для виконання і дотримання;

3) ці правила (положення) визначають вимоги до системи, структури, організації адміністрування або управління;

4) вони охоплюють властивості, притаманні всій системі адміністрування або управління, а не лише окремим її елементам.

На цій підставі вважаємо, що принципи публічного адміністрування в органах Національної поліції можна визначити як керівні правила, основи, стандарти процесу адміністрування, які відображають об'єктивні закономірності розвитку та діяльності системи Національної поліції і правоохоронних органів держави, які закріплені у нормативно-правових актах, мають силу обов'язкових вимог, забезпечуються примусовою силою держави і визначають вимоги до побудови організаційної структури системи Національної поліції України, планування, підготовки, розробки та реалізації управлінських рішень, організації діяльності апарату управління, здійснення документального, інформаційного, кадрового, психологічного забезпечення з метою досягнення цілей і виконання завдань, покладених на органи та підрозділи Національної поліції України.

У науковій літературі проведено велику кількість класифікацій принципів державного (публічного) управління та публічного адміністрування. Зокрема, у наукових працях з публічного адміністрування виділяють наступні принципи:

1. Загальнометодичні принципи публічного адміністрування (пріоритет державної політики, принцип об'єктивності, принцип найменшої дії, принцип цілеспрямованості, принцип зворотного зв'язку, принцип економії ентропії).

2. Принципи, що регулюють адміністрування як соціально-політичний процес (вивчення досвіду державного будівництва передових країн світу, принцип плюралізму, принцип демократизму, принцип законності, принцип системного підходу, принцип єдності).

3. Принципи, що регулюють адміністрування як соціально-економічний процес (принцип соціального партнерства, принцип вільного ринку, принцип конкуренції) [5, с. 10-14; 9, с. 9-13; 10, с. 36-37].

Пріоритет державної політики означає спрямування діяльності держави, визначення принципів, її цілей, завдань, основних форм і методів управлінської діяльності. Зміст принципу найменшої дії полягає у спроможності відбирати з можливого арсеналу управлінських впливів ті, у результаті яких простежується мінімальний вимір ентропії.

Принцип зворотного зв'язку потребує від управляючого суб'єкта постійного контролю за тим, як об'єкт управління реагує на його дії. Принцип економії ентропії характеризує умови впорядкування системи: чим менше вимір ентропії (міри невизначеності ситуації у теорії соціального управління), тим вище впорядкованість суспільної системи.

Принцип системного підходу передбачає організацію публічного адміністрування як системи і забезпечення її функціонування та розвитку. А зміст принципу делегування включає комплекс наступних вимог:

- концентрація влади і управлінських повноважень, делегованих суспільством центральним органам влади, у межах законом визначених компетенцій;
- децентралізація влади у формі делегування повноважень згори донизу, необхідних для управління об'єктами, які складають предмети відання органів регіонального і місцевого рівнів;
- формування і діяльність територіальних міжрегіональних організацій, які вирішують за дорученням центру чи низки регіонів комплексні проблеми, які торкаються інтересів відповідних товариств [5, с. 10-14; 9, с. 9-13; 10, с. 36-37].

Засновуючись на вказаному підкреслимо, що визначені принципи державного управління (публічного адміністрування) ґрунтуються на його дослідженні як державного управління «нового зразка», яке здійснюється відповідно до певної сфери суспільного життя (публічне адміністрування сферою освіти, науки, культури, економіки тощо). Натомість у наших працях ми відстоюємо позицію, що основними напрямками публічного адміністрування в органах Національної поліції можна визначити:

- 1) побудову та подальшу оптимізацію її організаційних структур;
- 2) розвиток та удосконалення внутрішніх суспільних відносин у системі поліції з приводу реалізації відповідних управлінських процедур.

Отже, відповідно об'єктами публічного адміністрування в органах Національної поліції є: 1) організаційна структура Національної поліції України; 2) внутрішні управлінські процедури, що виникають у системі Національної поліції України (стратегічне планування, вироблення та реалізація управлінських рішень, облік, контроль, аналіз поточної та перспективної діяльності); 3) організаційні відносини та взаємозв'язки між елементами системи Національної поліції (координація, субординація, розмежування повноважень та ін.); 4) забезпечувальні процедури публічного адміністрування (нормативне, методичне, кадрове, інформаційне, документальне).

Враховуючи вищевикладене, ми підтримуємо точку зору фахівців, відповідно до яких в управлінських процесах принципи мають поділятися на такі, що визначають загальні правила їх здійснення, ті, що визначають побудову управлінського апарату, та такі, що є основою здійснення процесу безпосереднього управління [8, с. 63-68; 11, с. 113-117; 12, с. 50-56; 13, с. 17-24]. На цій підставі вважаємо, що принципи публічного адміністрування в органах Національної поліції України доцільно поділити на:

- 1) Інституціональні (загальні), які є основоположними для усієї системи публічного адміністрування в органах Національної поліції України.
- 2) Спеціальні, які у свою чергу поділяються на принципи побудови структур публічного адміністрування та принципи здійснення публічного адміністрування в органах Національної поліції України.

На жаль, обмежений обсяг публікації не дозволить нам повністю розкрити зміст усіх зазначених принципів, тому ми зосередимо свою увагу на першій групі – інституціональних (загальних) принципах.

Інституціональні (загальні) принципи публічного адміністрування в органах Національної поліції закріплюють основоположні правила здійснення процесу адміністрування, з урахуванням нормативних принципів організації та діяльності Національної поліції України, як центрального органу виконавчої влади. Ці принципи містять загальні вимоги до інституту публічного адміністрування, що склалися у наукових колах та колах управлінців-практиків протягом останніх років. Водночас ці принципи враховують новітні тенденції, що формуються у сучасній адміністра-

тивно-правовій науці стосовно управлінських процесів на рівні державних інститутів та окремих органів державної влади.

Принцип верховенства права. Відповідно до змісту доповіді Венеційської комісії «Про верховенство права», виділяють такі складові верховенства права: доступ до закону (положення закону повинні бути зрозумілими, ясними та передбачуваними); вирішення питань про юридичні права повинно, як правило, здійснюватися на підставі закону, а не за розсудом; рівність перед законом; влада повинна реалізовуватися відповідно до закону, справедливо та розумно; права людини повинні бути захищені; повинні бути наявні засоби для врегулювання спорів без невинуватих витрат та відстрочок; наявність справедливого суду; держава повинна дотримуватися своїх зобов'язань у рамках як міжнародного, так і національного права [14].

Отже, у контексті нашого дослідження принцип верховенства права у публічному адмініструванні означає те, що 1) здійснення управлінських процесів в органах Національної поліції та побудова її організаційних структур мають бути спрямовані в інтересах захисту прав і свобод громадян, а також самих працівників Національної поліції; 2) публічне адміністрування має чіткі нормативні межі дії; 3) управлінські рішення, що приймаються, мають бути сталими, передбачуваними та прийматися у рамках встановлених процедур і правил; 4) у разі прийняття неналежних рішень, громадяни та працівники Національної поліції мають право оскаржити їх; 5) суб'єкти публічного адміністрування можуть приймати управлінські рішення на власний розсуд при умові, якщо вони будуть справедливими та корисними для інших учасників зазначених правових відносин та можуть подаватися як певні рекомендації щодо вчинення дій або утримання від таких. Верховенство права, як базовий принцип, протидіє упередженості посадових осіб Національної поліції, тобто використанню владних повноважень у власних інтересах.

Принцип дотримання прав і свобод людини та працівників поліції. Під час здійснення публічного адміністрування, особливо щодо процесів роботи з кадрами, забороняються будь-які привілеї чи обмеження за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовною або іншими ознаками. Будь-які рішення органів поліції, що спрямовані у зовнішнє середовище мають виходити з правила безумовного дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, у той же час обов'язковим є дотримання прав і свобод поліцейських не тільки як осіб зі спеціальним правовим статусом, але й осіб, які мають невіддільні права і свободи людини, гарантовані міжнародними нормативно-правовими актами та Основним законом нашої держави.

При здійсненні внутрішніх управлінських процесів у разі виявлення будь-яких порушень прав і свобод громадян та інших співробітників, поліцейській зобов'язаний негайно вжити всіх можливих заходів щодо їх припинення та обов'язково доповісти безпосередньому керівництву.

Принцип законності. Він означає суворе і неухильне дотримання і виконання суб'єктами адміністрування законів та підзаконних актів. Законність це обов'язок кожного учасника відносно адміністрування діяти у межах своєї компетенції. Крім того, усі управлінські організаційні структури системи Національної поліції повинні створюватися відповідно до чинних нормативних актів, діяти у межах визначених повноважень. Усі акти управління (накази, інструкції, розпорядження, доручення) повинні спиратися на вимоги закону. Слід зазначити, що управлінські документи (нормативні акти) вищих органів, керівників, посадових та службових осіб, службова, політична, економічна або інша доцільність не можуть бути підставою для порушення поліцейським Конституції та законів України [15]. Незаконні рішення суб'єктів публічного адміністрування в органах поліції можуть не виконуватися, а завдані ними збитки відшкодовуються у встановленому порядку, зокрема згідно з вимогами Цивільного кодексу України.

Принцип гласності здійснення публічного адміністрування. Цей принцип виражається у тому, що громадськість має право на доступ до інформації про діяльність органів та підрозділів Національної поліції, крім тієї, що має обмежений режим доступу. Як зазначається у Законі України «Про Національну поліцію», поліція забезпечує постійне інформування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також громадськості про свою діяльність та забезпечує доступ до публічної інформації, володільцем якої вона є, у порядку та відповідно до вимог, визначених законом. Нормативно-правові акти, що регламентують діяльність поліції, обов'язково оприлюднюються на веб-порталі центрального органу управління поліції [15].

Принцип гласності публічного адміністрування в органах поліції також виражається у відкритості і прозорості прийняття управлінських рішень, побудови системи внутрішньоорганізаційних зв'язків, у своєчасному доведенні відповідних рішень до низових ланок управлінської

системи, впровадженні відкритих процедур роботи з кадрами (відбір, переміщення, призначення). Цей принцип також має проявлятися у залученні зацікавлених співробітників до прийняття відповідних управлінських рішень, коли особливо необхідним є відкрите та всебічне обговорення найважливіших питань. Поліцейські та керівники усіх ланок мають право на правдиву, своєчасну і широку інформацію про дійсний стан справ у системі поліції, її напрями розвитку, наявні проблеми та шляхи їх вирішення.

З принципом гласності тісно пов'язаний **принцип взаємодії з громадськістю**. З першого погляду може здаватися, що це штучне твердження, але при здійсненні багатьох управлінських процедур, зокрема у роботі кадрових комісій, громадськість може приймати у них активну участь. Крім того, при МВС України, як провідному суб'єкту публічного адміністрування, в органах Національної поліції діє Громадська рада, завданнями якої є сприяння реалізації громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами; у межах законодавства здійснення громадського контролю за діяльністю МВС [16]. Крім того, створені робочі групи по співпраці і взаємодії громадськості з Головними управліннями Національної поліції в областях та м. Києві. Зазначені групи беруть участь у проведенні відповідно до законодавства громадської експертизи діяльності управлінь та громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів, які розробляють ці підрозділи поліції. Також до їх повноважень входить громадський контроль за врахуванням управліннями поліції в областях пропозицій та зауважень громадськості, забезпечення ними прозорості та відкритості своєї діяльності, доступу до публічної інформації, яка знаходиться в їх володінні, а також дотриманням ними нормативно-правових актів, спрямованих на запобігання та протидію корупції [17].

Принцип науковості. Цей принцип виражається у здійсненні публічного адміністрування на підставі наукових підходів до форм і методів роботи. Він також полягає у вивченні передових досягнень управлінської науки та їх подальшому застосуванні до системи публічного адміністрування в органах Національної поліції. Принцип науковості також передбачає організацію внутрішніх наукових досліджень з питань здійснення публічного адміністрування, проведення науково-практичних конференцій, семінарів, круглих столів.

З принципом науковості пов'язаний **принцип вивчення досвіду адміністрування у правоохоронних органах закордонних країн**. Спираючись лише на національний досвід, не можливо вирішити сучасні проблеми побудови управлінських процесів в органах Національної поліції. Досвід правоохоронних органів інших країн є важливим джерелом вивчення удосконалення вітчизняної практики адміністрування. Однак слід підкреслити, що ми обов'язково повинні здійснювати адаптацію закордонного досвіду до національних соціально-політичних та організаційних умов.

Принцип об'єктивності. Принцип об'єктивності вимагає аналізу і обліку фактичного стану справ, обліку труднощів і суперечностей, які існують у соціальному середовищі [13, с. 17]. Зміст цього принципу у публічному адмініструванні полягає у врахуванні об'єктивних законів розвитку суспільства та інших соціальних систем для досягнення відповідних цілей адміністрування. Принцип об'єктивності спрямований на подолання суб'єктивізму і свавільних рішень або дій, що не враховують реальні ситуації та закони розвитку суспільства, держави та національної правоохоронної системи.

Принцип соціальної спрямованості публічного адміністрування. Суб'єкти адміністрування повинні чітко знати та враховувати потреби, нестатки, запити своїх підлеглих, про їх забезпечення належними умовами, гідною оцінкою праці, системою просування по службі тощо. Рішення, що приймаються органами Національної поліції, мають бути спрямовані насамперед на задоволення потреб громадянського суспільства, а також власних співробітників, що, ймовірно, підвищує рівень довіри до правоохоронної системи та запобігає підвищеній плинності кадрів у системі органів Національної поліції. У цьому аспекті ми згодні з позицією В.В. Сокурєнка, який зазначає, що вміння забезпечити соціальну спрямованість управлінських рішень є важливою умовою стабільності у роботі правоохоронних органів, ефективності їх діяльності [4, с. 29].

Принцип політичної нейтральності. У процесі здійснення публічного адміністрування, виконання законодавчих актів, внутрішніх управлінських процесів у системі Національної поліції уповноважені суб'єкти мають виконувати свої повноваження незалежно від політичних переконань, поглядів та незалежно від рішень, заяв чи позицій політичних партій та громадських об'єднань. Слід зазначити, що поліцейським заборонено висловлювати особисте ставлення до діяльності політичних партій під час виконання службових повноважень, а також використовувати службові повноваження у політичних цілях [15].

Принцип безперервності. Публічне адміністрування є безперервним та фактично цілодобовим процесом, оскільки вироблення, прийняття та реалізація управлінських рішень здійснюється цілодобово, попри пору року, святкові та вихідні дні або інші причини. Особливо це стає помітним у виконанні завдань з охорони публічного порядку під час свят та пов'язаних з цим адміністративних та управлінських заходів.

Проведене дослідження дозволяє нам зробити наступні **висновки та узагальнення.**

1. Принципи публічного адміністрування в органах Національної поліції можна визначити як керівні правила, основи, стандарти процесу адміністрування, які відображають об'єктивні закономірності розвитку та діяльності системи Національної поліції і правоохоронних органів держави, які закріплені у нормативно-правових актах, мають силу обов'язкових вимог, забезпечуються примусовою силою держави і визначають вимоги до побудови організаційної структури системи Національної поліції України, планування, підготовки, розробки та реалізації управлінських рішень, організації діяльності апарату управління, здійснення документального, інформаційного, кадрового, психологічного забезпечення з метою досягнення цілей і виконання завдань, покладених на органи та підрозділи Національної поліції України.

2. Принципи публічного адміністрування в органах Національної поліції України слід класифікувати на 1) інституціональні (загальні), які є основоположними для усієї системи публічного адміністрування в органах Національної поліції України; 2) спеціальні, які у свою чергу поділяються на принципи побудови структур публічного адміністрування та принципи здійснення публічного адміністрування в органах Національної поліції України.

3. До інституціональних принципів публічного адміністрування в органах Національної поліції України слід віднести наступні: верховенства права, законності, дотримання прав і свобод людини та працівників поліції, гласності, взаємодії з громадськістю, науковості, об'єктивності, вивчення досвіду адміністрування у правоохоронних органах закордонних країн, об'єктивності, безперервності, політичної нейтральності, соціальної спрямованості.

Перспективними напрямками подальших наукових досліджень ми визначимо аналіз спеціальних принципів публічного адміністрування в органах Національної поліції України.

Список використаних джерел:

1. Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України: підручник. Харків: Ун-т внутр. справ. 1998. 480 с.
2. Державне управління: підручник: у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; ред. кол.: Ю.В. Ковбасюк (голова), К.О. Ващенко (заст. голови) [та ін.]. К.: Дніпропетровськ: НАДУ. 2012. Т. 1. 564 с.
3. Публічне адміністрування в Україні: навч. посібник / за заг. ред. д-ра ф. наук, проф. В.В. Корженка, к.е.н., доц. Н.М. Мельтюхової. Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр». 2011. 306 с.
4. Управління органами Національної поліції України: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В.В. Сокурєнка; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: Стильна типографія. 2017. 580 с.
5. Чернов С.І. Текст лекцій з дисципліни «Публічне адміністрування» (для студентів всіх форм навчання за спеціальністю 7.03060101, 8.03060101 «Менеджмент організацій і адміністрування (за видами економічної діяльності)»). Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. Х.: ХНУМГ. 2014. 97 с.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доп.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
7. Мельтюхова Н.М. Державне управління як єдність діяльності та відносин: монографія. Х.: Вид-во Хар-РІНАДУ «Магістр». 2010. 204 с.
8. Кісіль З.Р. Адміністративне право: навч. посіб. 3-тє вид. К.: Алерта; ЦУЛ. 2011. 696 с.
9. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Публічне адміністрування» для здобувачів, що навчаються на другому (магістерському) рівні вищої освіти за спеціальністю 081 Право. Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. 2016. 81 с.
10. Ястремська О.М. Публічне адміністрування: навчальний посібник. Х.: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 132 с.
11. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ: підручник / за ред. канд. юрид. наук Ю.Ф. Кравченка. К.: Національна академія внутрішніх справ України. 1999. 702 с.
12. Стеценко С.Г. Адміністративне право України: навчальний посібник. К.: Атіка, 2007. 624 с.

13. Административное право России: Учебник. Часть 1. Государственное управление и административное право / под ред. А.П. Коренева. М.: Московская академия МВД России; Щит. 2002. 306 с.

14. Report on the rule of law – Adopted by the Venice Commission at its 86th plenary session (Venice, 25-26 March 2011). URL: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2011\)003rev-ukr](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2011)003rev-ukr) (дата звернення 10.03.2018).

15. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення 10.03.2018).

16. Положення про Громадську раду при Міністерстві внутрішніх справ України: Наказ МВС України від 15.11.2017 № 927. URL: <http://mvs.gov.ua/upload/file/polozshennya.pdf> (дата звернення 14.03.2018).

17. Положення про Робочі групи по співпраці і взаємодії громадськості з органами, що координуються Міністром внутрішніх справ України в областях та м. Києві. Офіційний сайт МВС України. URL: http://mvs.gov.ua/ua/pages/POLOZHENNYA_.htm (дата звернення 11.03.2018).